

‘de gelukkige ouders [...] met het een jaar oude prinsesje’. Natuurlijk ging het hier om beeldvorming: ‘Hun huiselijk geluk werd ten voorbeeld gesteld aan het gehele volk’. Beeldvorming is van belang, maar terwijl het boek een goed idee geeft van het Nederlandse ‘verlangen naar opvoeden’, krijgt de lezer wel een verlangen meer over de praktijk te weten te komen.

Rudolf Dekker

Erasmus Universiteit Rotterdam

Hugo Röling, *Zichzelf te zien leven. Herinneringen aan Nederlands en Vlaams gezinsleven 1770-1970* (Amsterdam: Amsterdam University Press, 2007) 129 p.
ISBN 9085553717

In *Zichzelf te zien leven* inventariseert de Nederlandse docent historische opvoedkunde Hugo Röling de bijdrage van tweehonderd jaar jeugdherinneringen aan onze kennis over kind zijn en opgroeien, gezinsleven en opvoeding van het einde van de achttiende eeuw tot het midden van de twintigste. Het boek biedt daarnaast een toelichting bij een database die meer dan zeshonderd autobiografische getuigenissen van de jeugd in Nederland en Vlaanderen ontsluit. Deze database is vrij raadpleegbaar via de website van Universiteit van Amsterdam: <http://www2.fmg.uva.nl/pow/jeugdherinneringen/> (4 september 2007).

Bronkritisch stellen zowel boek als website teleur. De auteur blijft zeer vaag over de gehanteerde criteria bij de selectie van het materiaal, een nauwkeurige afbakening van het genre autobiografie ontbreekt en het hoofdstukje typologie is uiterst summier. Een uitgebreide bespreking van de problemen eigen aan het genre – onder andere de onbetrouwbaarheid van het geheugen en de programmatorische component in vele autobiografieën – is er wel, doch vreemd genoeg als laatste hoofdstuk. Zowel *online* als op papier zoekt de lezer tevergeefs naar een uitputtende lijst van de geselecteerde teksten. De citatendatabase kwam er naar eigen zeggen van de auteur om het schier eindeloze en bijgevolg onbeheersbare materiaal verteerbaar en toegankelijk te maken, maar blijkt uiteindelijk moeilijk consulteerbaar voor wie niet zo vertrouwd is met de door Röling geselecteerde autobiografieën. Even bladeren door de database laat het gevoel na stiekem de moeilijk ontcijferbare aantekeningen van een collega te hebben ingekeken, veeleer dan dat mij een werkbaar instrument werd aangereikt.

Na een korte toelichting bij de voor de database gebruikte thematische indeling, behandelt Röling vier casestudies, die een eerste kennismaking willen bieden met wat de historicus en de historische pedagogie met dit soort bronnen kunnen doen. Wat schreven Nederlandse en Vlaamse auteurs over hun kinderfantasieën en dagdromen, vechten met leeftijdsgenoten, klasse- en standsverschillen en de evoluerende ouder-kind relatie? Vooral het hoofdstuk over de straatgevechten, met hun ongeschreven regels – zodra er bloed vloeide, hield het op – vond ik boeiend (p. 39-49), alsook de inspanning die Röling hier en daar levert om gender in zijn beschrijving te betrekken, al blijft het soms wat anekdotisch.

In de presentatie van de casestudies was een iets grondiger schets van de historische context welkom geweest. Culturele, economische, sociale en religieuze ontwikkelingen worden hier en daar wel vermeld en soms zelfs als verklaringselement aangevend, doch dikwijls te beknopt en zonder enige verwijzing naar secundaire literatuur.

De voetnoten blijven beperkt tot bronvermeldingen van de gebruikte citaten. Wat de vergelijking Vlaanderen-Nederland betreft laat de auteur zelfs enkele steken vallen. Zo stelt hij wat het fenomeen betreft van het 'vechten tussen geloven', tussen kinderen uit katholieke en protestante scholen, dat 'uit Vlaanderen bijna geen vermeldingen bekend zijn' (p. 41). Hij laat het echter na te verwijzen naar de andere religieuze samenstelling van Vlaanderen en laat ook een mogelijke alternatieve schoolstrijd, die tussen kinderen uit katholieke en 'neutrale' scholen, onvermeld.

Ook wat de inhoudelijke analyse betreft, komt de lezer niet aan zijn trekken. Rölning verwijst weliswaar naar bestaande theoretische modellen en hypothesen uit de historische, pedagogische, psychologische en sociale wetenschappen, doch mijns inziens te beknopt. Voor wie met de bestaande debatten rond emotionalisering, *nature/nurture* en de overgang van de standaard- naar de keuzebiografie niet bekend is, komen de conclusies van de auteur over moderniteit en de ontdekking van het zelf of de moderne zelfreflectie, daardoor speculatief over.

Als bloemlezing uit de Nederlandstalige autobiografische literatuur en als smaakmaker voor de volledige lectuur van enkele relatief onbekende teksten is Rölings boek aantrekkelijk. Het herinnert er ons terecht aan dat de autobiografie, zeker voor historische periodes waar *oral history* wegens het ontbreken van respondenten geen optie meer is, een niet te verwaarlozen bron is. Voor wie zich hier aan wil wagen is Rölings bespreking van de mogelijke valkuilen die het gebruik van dit soort bronnen met zich meebrengt, aan te raden lectuur. Voor mij persoonlijk smaakten, naast de bekende toppers (zoals P.J. Troelstra, Ernest Claes, Annie Romein-Verschoor, Aletta Jacobs, Hendrik de Man), de citaten van enkele minder bekende (vrouwelijke) auteurs over hun negentiende-eeuwse kindertijd naar meer (Geertruida Carelsen en Nini Brunt bijvoorbeeld). Een volwaardige studie over de Nederlandstalige autobiografische jeugdenherinnering mag de lezer echter niet verwachten.

Hannelore Vandebroek

Studie- en Documentatiecentrum Oorlog en Hedendaagse Maatschappij (SOMA), Brussel

Margreet van Till, *Batavia bij nacht. Bloei en ondergang van het Indonesisch roverswezen in Batavia en de Ommelanden 1869-1942* (Amsterdam: Aksant, 2006)
284 p. ISBN 9789052602288

Dit proefschrift betreft een onderzoek naar banditisme in de residentie Batavia in de laat-koloniale periode. Dit gewest omvatte de hoofdstad Batavia en de Ommelanden, twee gebieden met een sterk verschillend karakter. Batavia was bestuurlijk centrum, knooppunt in het wereldscheepvaartverkeer en brandpunt van koloniale moderniteit. De Ommelanden waren een slecht ontsloten achterland, dat grotendeels was uitgegeven aan particuliere landheren. In de Ommelanden was de bestuursmacht tot aan het einde van de negentiende eeuw zwak ontwikkeld, beperkt in middelen en weinig doeltreffend. Deze situatie vormde een voedingsbodemp voor allerlei vormen van misdaad en geweld. De economische ontwikkeling bood volop kansen op buit, de geografie vormde gunstig terrein voor overvallen en de bestuurlijke situatie leverde weinig gevaar voor aanhouding en vervolging. Vooral de rafelrand tussen stad en ommelanden vormde een broeinest voor het roverswezen, doorgaans aangeduid als rampok.